

Պէրս. անկապառակ ուղեգնացումը համ-
ըմարդու աւելի զբաւոյրը-գիւցն, ան-
տառներն, արեւիկացը, միշնչաւ ու
անկապ, գերեզներն են: Այդպիսով
այն նկարներն որ մօտեւում են բոլո-
ւանք: Այդտեղ դու բոլորովին միայ-
նի ես նրա Հիւս երկար և Հանդարտ
ապիցիւս: Պատուում ես դաշտում
դիկներով մէջ աշպերդ լսած Հե-
նն դետում ես վերաբերի, գիւցն, որ
նոյն աջ դանդախակից ժամը 12-ն է
ուսում, Նստում ես կաշնու տակով
բակի, բարձր և թաքն խտտերն մի-
հոտող աղբիւրի մօտ, ծիկն ես դա-
ն բիկիւր ու քիւմը թիւրիւթ, լս-
ում ես այդ տառն ու պարզ դուր-
ել, շուրջերդ արբերում մօտեցնե-
սիւղիւթ մի բանականութիւն ես
ւսում, կարծես միշնչն Համբարեմիս
եղի նրբեմն լուսնալու լսածոր տեղ
դանում, շտապով Հասում և մօտում
ուրուր. ոտից դուրսը կուսում ես թէ
ուրս այդ թիւմը և արքնեց ջրի
դանացուցն Հոսանքը մարմնովդ է

ների և ոչ հնգակցիները հետ կապ ունին: Իրմանցիները բարեկազմ, շարժուն, գործունեակ, սրբաստ և գիմարտ են ճանաչուած: Նրանց անհատատրուութիւնը, խարդախութիւնը, պաշտօնի հետամտութիւնը և այլ վատ յատկութիւնները երկար դարերի բռնակալ կառավարութեան հետեւանքներ են համարուած: Իրմանացիները մէջ օպիում ծխելը և թղթխաղը շատ տարածուած է: մաքրասիրութիւնը հազուադէպ է: Բնական լեռնաշղթաների համար: Տները մի յարկանի են, ստորին դասակարգի տները բամբուկի և ծածկուած արմաւենիների տներն են:

Գլխաւոր կերակուրը բրինձից է, խմում են միմիայն ջուր: բազմակնութիւնը թույլ է տուած, բայց հազիւ է պատահում: Կնոջից բաժանուելու իրաւունքը դուրսութեամբ կարելի է ձեռք բերել, այդ պատճառաւ էլ շատ է պատահում: Կանանց կուսութիւնը արժէք չունի, ստորին դասակարգի մատաղահաս աղջիկները վճարով յանձնվում են օտարներին կարծէ երկար ժամանակով: Տիրող անմաքրութեան հետեւանքն այն է, որ կաշուի հիւսնագութիւնը շատ յաճախակի է լինում:

Խօսերայից մեռածներից և երեսաների դիակները թաղվում են, իսկ միւս գիակները դազաղների մէջ դրած աղում են: Կրօնը բուդդային է, քահանաները կուսակրօններ են, որոնք վանքերում են բնակվում: բերմանական լեզուն, ինչպէս չինականը՝ մի վանականի է, բայց միւս միավանական լեզուների հետ կապ չունի: Գրքերի տպագրութեան արհեստը միտքանքներն են մտքերը: Դպրոցներ գոյութիւն ունին միմիայն վանքերում:

Երկիրը հարուստ է բնական բերքերով և թանկագին մետաղ-

րով: Լեռներում գտնվում են արծաթ, երկաթ, արձիճ, նոյնպէս բաւականին քարէածուխ կայ, շատ նաւթ, մարմար և թանկագին քարերէն: Երկրագործութիւնը և այգեգործութիւնը շատ բնական վիճակում են: Բայց երկիրը բացի սովորական բերքերից արտադրում է և բամբակ, թամբաքու, թէյ և այլն: մրգեղէնի ծառերը վայրի բնութեւն: Հարուստ է երկիրը մեծ և փառաւոր անտառներով, որ բովանդակում է իւր մէջ շատ տեսակ նշանաւոր ծառեր: Որովհետեւ միւս ուտելը կրօնը արգելում է, այդ պատճառով ուտելու համար սովորական կենդանիները չեն խրանավում, այլ պահում են եղ, գոմէշ, ձի, գեղեցիկ փղեր լծելու համար: Առեւտուրը չինացիների և անգլիացիների ձեռքումն է և փողով չէ լինում առեւտուրը, այլ բնական բերքերի փոխանակութեամբ:

Երկրի կառավարութիւնը կատարելով բռնակալութիւն է, այնպէս որ երկրի իշխանի ձեռքումն է անմիջապէս իւր հպատակների գոյքը և կեանքը:

Այս հարուստ, կիսավայրենի և խաւարի մէջ ընկղմուած երկրի թագաւորի դէմ է, որ այժմ Անգլիան արշաւում է: Այդ մեծ երկիրն էլ առնելով՝ Տոնկինում ֆրանսիացիները իրենց դրացի կուսենան անգլիացիներին: Ձեռք կարծում որ այդ դրացիութիւնից շատ գոչ լինին ֆրանսիացիները:

Ճշմարիտ է Եւրոպայում ֆրանսիան և Անգլիան Լամոնշի ջրբանջքով, տեղ է մի քանի ժամ ճանապարհով են բաժանուած միմեանցից, այնուամենայնիւ լաւ դրացիներ են, բայց նոյնը կարելի չէ սպասել Ասիայում:

Ս. Ս.

ԲՐՈՆԻԿՈՆ

ՆՈՐ-ԲԱՅԱՋԵՒԻՅ.—Սերբուս տեղւոյս աստիճանաւոր ծառայողներից մէկին համարեայ բոլորովին հնացած կառք, հիշատեւր և պիտան վնասակարութեան ենթարկուեցան: Այս երեք իրեղէնները գնահատուած էին հարիւր ռուբլով, բայց ուղղից ասած դրա կէս մասին էլ չարժէին: Ի հարկէ պարոնը օգուտը ձեռքից բաց չէ թողնելու համար, հրամայեց իւր ստորադիւրիւ ծառայողներից մի քանիսին ստորագրուել վնասակար սղին շինարարութեան գինը մի ռուբլ, որոնք ճաւահատեալ կատարեցին իրենց պարոնին առաջարկութիւնը: Հիշատեւր վնասակարեց նրանցից մէկին, որը միւս անգամ պատճառով, նոյն պարոնին հրամայեց համաձայն, իրեն վնասուած հիշատեւր վնասակարեց նրան: Ահա մէկ նոր մօզայ.—մեր քաղաքի մէջ ծառայող աստիճանաւոր բացի ահագին բռնի ստանալուց, կամենում է հնացած իրեղէններով փող աշխատել:

ՊՈԼՍՈՅ մեղ գրում են. Պատրիարքարան տեղեկանալով որ Տիգրանա-կերտի վնասուած Յակոբեկեան կուսուած ստորինները Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դատարանութիւնն ընդունել են և ընդունում, կարգադրեց որ վարդապետներ ուղարկուին Տիգրանաւորտի վնասուած Հայաստանեայց եկեղեցւոյ գերիւր մասնաժողովներին հովուելու:

Այստեղ լեռները միմեանց գրում են, օգուտը և ճշմարիտ միտքին խաւար վրայ են տալիս: Ի՞նչ պատեղի լեռները կարգաւոր ունեն չէք խմալ կուսենների վերաբերութեամբ: Երբ լեռները մի փոքր ճշմարտութեան հետ ահագին սուտեր են լինում, պիտի հասկանաք որ ամենից շատ խօսող լեռները ամենից անելի է —ստույ:

Բերտանական կառավարութիւնը հրաւիրում է երկու բուս սպաներ, որ ներկայ գտնուին յունկուր օկոբներում (նոր տոմ): Ինչի մօտ կայանակը զօրաւորներն և խնդրում է նրանց գալ Բոմբէյ դիկտեմբերի վերջին (նոր տոմ): Բայց որովհետեւ մեր սպաները, ինչպէս ասում է «Բյւ. Կրք» լրագրիւր, անձնաւոր են Հնդկաստանին և նրա գրութեան հետ, ուստի համաձայնութեամբ պատերազմական, արտաքին գործերի և ազգային լուսաւորութեան

միտքները օգտակար համարեցին մեր սպաներին հետ նշանակել մի հրամուսնուղից, որը լաւ տեղեկ է Հնդկաստանին: Այդ հրամուսնուղիցը և անձնաւորութիւնն է Ս. Պետերբուրգի համալսարանի պրոֆեսոր պետական խորհրդական Միտաեւը, որը կըլի է Հնդկաստանում 3 տարի: Միտաեւը սպաների և պ. Մետաեւի հետ կուղարկուին Հնդկաստան և մեր պատերազմական գեապանութիւնը, որի անդամներն են գեներալ շտաբի գնդապետ Տիմեւը և լէյտ-գլաւաւորի հեծելազօր գնդի գնդապետ իշխան Օլո-կոլսկի-Մասլովը:

Ռուսական կոլլեժակի սովետնիկ Գրեմիճինի վախճան մօտն, որին վնասելի դատարանը մի քանի ամիս օրանց առաջ խարդախութեան համար դատաւարտեց քանտարիութեան «Neues Wien. Tagb» լրագրիւր հարգում է հետեւալ համագամորէն տեղեկութիւնը. «Իմաստով Գրեմիճինը գտնվում էր № 4 սենեակում, որովհետեւ նրա վնասը դեռ ևս դատաւորից դատարանը չէր հաստատուել: Այսպատճառով Գրեմիճինին իրաւունք էր տուած հազմել իւր սեփական հագուստը, բայց գլխարկից: Դեպքիւր ճարտը նրա համար քանտի վնասակարու ճակը: Անցեալ շաբթի երեքշաբթի օրը, քանտարիութեան ստեղծուեց յետոյ, ճակը բացեց Գրեմիճինի սենեակի դուռը, տեղից նրան տաք հագուստ և գլխարկ, որ նա կարողանայ դուրս գալ չը դարձնելով իւր վերայ պահողը գնդաւորի ուղարկութիւնը: Գրեմիճինի վախճանը յայտնուեցաւ միայն չորեքշաբթի, առաւօտեան ինը ժամի կիսին: Գլխից օգնութեամբ Գրեմիճինը շնեց իւր մահճակալի վերայ մի լքտուղիակ և պատկիցիցից իւր տեղը ծածկելով նրան վերմակով, այնպէս որ պահպանները նայելով սենեակի պատահանից, կարծում էին թէ նա քնած է: Միայն առաւօտեան ժամի 9-ին, երբ տեսան, որ նա շատ երկար քնած է, քանցիցին սենեակի դուռը և չը գտան այնտեղ քանտարիութեան: Ինչպէս ասում են, Գրեմիճինը խօստացել է տալ ճակին 3000 ռուբլ, երբ յաջողութեամբ հասնի մինչև Ռուսիա: Ասում են նաեւ, որ քանտի ծառայողներից ոչ մէկը մասնակից չէր ճակի հետ, սակայն դժուար է ընդունել, որ քանտից դուրս փախուս-

տին մինը օգնող չը լինէր: Առաջիկայ տարուայ օգոստոսի 16-ին, Կ. Պետրոս յունկուր քանտարիների ընկերութիւնը ժողով պիտի կազմէ, որին մասնակցելու, ինչպէս մենք լսել ենք, հրաւիրուելու են Մոսկուայի հրապարակական ընկերութեան անդամները: (Բյւ. Կրք.)

ԻՐԻՒԻՅԱ.—Հնդ գլխար ամենից բժշկի անհրաժեշտութիւնը խնդրելով գրագնելուց յետոյ, վերջնապէս քաղտունեցանք տեսնել պ. Սաժուսեանին գաւառական բժշկի սպասուով:

ՆՈՅՆ ՏՆՎԻՅ.—Առեւտուրը, ինչպէս ամեն տեղ, նոյնպէս և այստեղ ընկած է: Իրեղէններից ցորենները ամբարներում վնասուած են: Այս տարի առատ էր քանակը և ինչիւրի հունձը.—Մեր թերթները շատ ամփան են: մի ֆունտը 3 կոպ, իւրիւր 15 կոպ, ձուկ ուրիւր 5 կոպէլ:

ՆՈՒԻՈՒՅ ուղարկել են մեղ հրատարակելու: Հովանքների 31-ին խուսուց հայտարար դատարանի մօտ վերջացաւ Քոչարեանի և Մարեանի զորքը: Այս վերջինը մեղադրուած էր, թէ միջին ուղից և ամբողջ հայ ազգին «ԱՆԻՄԱՆԻՍ» անուանելու մէջ: Պետք է ասած, որ մօտ էր երեք ամիս առաջ ծը հետաքրքրուած էր շատերին: Բայց վերջին ժամանակները ամենից յայտնի էր այն, ինչ որ պիտի չայտնուէր հօդով: 31-ին Արդէն մի քանի բարեմիտ մարդիկ ամեն կերպ աշխատում էին հայտնելու «Քոչարեանին և Մարեանին» և չորաւի, հօդով: 31-ին հայտնութիւնը կայացաւ: Մոտոցութեան տարեցաւ վերաբերալը, Քոչարեանը անցաւ իրեն հասանելի պարտը, և լէ չենք սխալում, մօտ 20 րոպէս!!!

Երկու հսկողական կողմերը միացան քանտարիական կապիտով շնորհել մի քանի ռուբլներով, բայց տալաւին անհայտ մնացին Մարեանին և «Նոր-Դար»-ի լրագրից Մ-ն, որը Քոչարեանների շնորհել ենթարկուեց Մարեանին հայհոյանքներին (Տե՛ս «Նոր-Դար» N 144): Արանց մէջ դժուար լէ հայտնութիւն կայանալ, ըստ որում զբաղական և անձնուրի հայրենիքը անկարող են այս գէպում լաղթել պատու և ճշմարտութեան դրօշակալիւններին...

անց կենում: Ուրախ եմ երբ բլրի գլխին ես նըստել: մտախոհ լին ասումը, և ոգեւորուած՝ երբ արեգակը արեւնադոն ամպերը ծովի է սուզում: կամ երբ գետի վերայ իւր ծիրանի անգործադրութիւնն է ձգում: Երեկոյան, լուսին լուսով, անքնական քաներ ես մտածում, այնպիսի բաներ՝ որոնք արեգակի պայծառ լուսոյ միջոցին մտքից էլ չէ անցնել...

Այսպէս ուրիմն, մի անգամ, այստեղ—որ որ այժմ մինք ենք գտնվում—Թափառելու հասցի Բէնուվիլ գետը, որ Դպրոցի և Խորհրդային մէջ Պալէզի վերայ է գտնվում: Առաւօտը դուրս եկայ Գիւլիստանի և սկսեց առաջ գնալ քարձք, պատի պէս ուղիղ ամիւր: Կառնեայ ցցուածքները կախուած էին ծովի վերայ: Ամբողջ իմ ճանապարհուս, այս անհոգ անդունդի գէջը ըստած փախուել սկզբով էր ծածկուած: Արագաւայ և քարձքաձայն երգելով գնալիս, ես նայում էի մի կապուտ երկնակամարի վերայ սպիտակաթմե ծանր թռչող ձկնկուլին, մի կանաչ ծովին և մի ձկնորսական նուալի ծուլի առաւօտաղին: Սա մի երջանիկ օր էր, որ ես անհոգութեան ու աղատութեան մէջ անցյալից:

Ինձ ցոյց տուին մի փոքրիկ շէնք, որ կանգ էին առնում ճանապարհորդ-

ները, և որը մի գեղացի կին էր բռնած: Դա Նորմանդիան բալի մէջ երկու կարգ ծառերով անկուած մի տեսակ պանդոկի պէս մի քան էր: Դա նախաբանն էր ման գալով, ես պատահեցի գիւղին և գետից պառաւ Լիկաշերի մօտ: Այս կնճառու և դաժան պառաւը ըստ երեւոյթի պիւմայ և ամեն անգամ էլ կարծիս մի տեսակ կատկածանքով էր ընդունում հիւրերին:

Մայիս ամիսն էր: Բացուած խնձորենիները իրենց բուրմունքով լցել էին բալի և գետինն ու անց ու դառնողին ծածկում էին իրենց կարմիր բաժակալութիւններով:

«Տիկին Լիկաշեր, ինձ համար սենեակ կայ: Հարցրի ես:

«Նա զարմացաւ որ իւր անունը գետին և պատասխանեց:

«Նայելով հանգամանքներին, բուրն էր բռնում: Են, բայց կը տեսնենք:

«Հինգ վայրկեանից յետոյ պայմանաւորուեցանք, և ես սկսայ իմ իրեղէնները դարսել մի խուցի մէջ, ուր միայն մի մահճակալ, երկու աթոռ և մի հատ էլ լուսացաւ կար: Նա բացվում էր գէպի մեծ, սեւացած խոհանոցը, որը ընտելիները ծառայի և տան տիկնոջ հետ էին ճաշում:

«Ես ձեռներս լուսացաւ և դուրս եկայ: Պառաւը փռում—ուր սեւացած խա-

կին էր կախ արած: Ճուտ էր եկում: «Ուրեմն այստեղ ուրիշ ճանապարհորդներ էլ կան, հարցրի ես:

«Մի տարիքաւոր անգլիացուհի կայ, անբաւական եղանակով պատասխանեց նա:

«Որովան քան Հինգ սանտիմ աւելացնելով՝ ես գեղեցիկ օրերը գրում: Ճաշելու իրաւունք ստացայ: Ինձ համար սեղանը տան առաջ էին բացել և ես նոր էի սկսել տառամեղովս Նորմանդիան վատուած ճուտը կորստել, խնձորի գինին խմել և սպիտակ ու համեղ հաղ ճաշակել: Երբ յանկարծ փողոցի վերայի դուռը բացուեց և մի օտարուհի անձն գէպի տուն ուղղուեցաւ: Նա չափազանց քարձք և լղար էր, և այնպէս պինդ փաթակութիւն էր ցոլանդիւս կարմիր վանդալուար շալի մէջ, որ կարելի էր կարծիւ, թէ նա ձեռք չունի, եթէ որ ձեռներեց մինը, քնտելիներին նման սպիտակ հովանոց բռնած, չեղաւ: Երկայն, սպիտակ և իւրաքանչիւր քայլին լուսաւորող խոզապիւնով պատած մուկային նմանող գէմը, չը գետն լէ ինչի մուկի կախած ձկան էին նմանեցնում: Նա աչքերը վայր ձգած, արագութեամբ անցաւ մօտից և ներս մտաւ իւր սենեակը:

«Իմ ուղարկութիւնն զբաւեց այս օտարուհի գէմը: Հաւանական է որ ստանտիկնոջ ասած լմ հարեան, տարիքաւոր անգլիացուհին լինէր: «Այդ օրը ես մէկ էլ չը հանդիպեցայ նրան: Միւս օրը, երբ այն՝ միջին Խորհրդային տարածուող գեղեցիկ հովտում նկարում էի, աչքս քարձքաւոր, և բլրի գագաթին յանկարծ գուռաւոր զօրանքով գարգաւած մի օտարուհի բան նկատեցի: Այդ նա էր, Հինգ որ ինձ տեսաւ անպայտուաւ: Թորոքել վերադարձայ տուն, և այդ օտարուհի պատուի հետ աւելի մօտ ծանոթանալու համար—ընդհանուր սեղանին մօտ նստեցրի: Բայց նա իմ քաղցրախոսութիւններին չէր պատասխանում և լռութեամբ ընդունում էր իմ ծառայութիւնները: Նստեցանք և քարձքանութեամբ շուրջ էի լցնում նրա բաժակը, արագութեամբ տալիս էի կերակուրները, և միայն անկատելի գլխի շարժումով կամ հազարի, լսելի ձայնով արտասանած մի անգլիական խօսք լինում էր նրա շնորհակալութեան արտայայտութիւնը:

«Չնայելով որ նա ինձ հետաքրքրում էր, բայց և այնպէս, սկսեց ուշադրութիւն չը դարձնել նրա վերայ: Երեք օրից յետոյ նրա մասին ես աւելի մանրամասն տեղեկութիւն ունեի, քան տիկին Լիկաշերը:

«Նրան անուանում էին միս Գարբիէտ: Ամառը անց կացնելու համար

մի օր և իջէ առանձնացած գիւղ պտուրելուց յետոյ, արդէն վեց շաբաթ էր, որ նա Բուենիլլում կանգ էր առել, և երեւի այնտեղից հեռանալու միտք էլ չունէր: Ճաշի միջոցին ունեց չէր խօսում: արագութեամբ ուտում էր և ուտելու անընդհատ միջոցներին բողբոջական քարձքներ էր կարգում: Այդ զբոքից նա բոլորին էլ բաժանում էր: Ինքն քահանա դրանից չորս հատ էր ստանում, որոնց բերող աղին իր յանձնակատարի վարձ միայն երկու սոս էր վճարում: Երբեմն էլ յանկարծ գտնուում էր գէպի տանակիւնը և ասում էր. «Աշխարհումս ամեն բանից աւելի սիրում եմ Աստուծուն: Երկրպագում եմ նրան և նրա արարչութեանը: Բոլոր բնութեան մէջ պաշտում եմ նրան և միշտ և հանապազ օրումս եմ կրում նրա պատկերը:

«Ես խօսեց այս խօսքերից յետոյ ապա չառաւելին յանձնում էր այն բողբոջներից միւրը, որոնք նշանակուած էին բոլոր աշխարհէ գէպի վերակութեան Խառնապարզ դարձնելու համար: «Իրեւում նրան չէին սիրում: Նրան յատուածուեց: Էին անուանում: Կարծես մի տեսակ դատաւոր ծանրանում էր նրա վերայ: Քահանան, որից տ. Լիկաշերը խորհուրդ էր հաղորդել պատասխանել էր. «Նա հիւրանկիւս է, բայց Աստուած ոչ կամի պիտի միգա-

տար ինձ օգնող չը լինէր: Առաջիկայ տարուայ օգոստոսի 16-ին, Կ. Պետրոս յունկուր քանտարիների ընկերութիւնը ժողով պիտի կազմէ, որին մասնակցելու, ինչպէս մենք լսել ենք, հրաւիրուելու են Մոսկուայի հրապարակական ընկերութեան անդամները: (Բյւ. Կրք.)

ԻՐԻՒԻՅԱ.—Հնդ գլխար ամենից բժշկի անհրաժեշտութիւնը խնդրելով գրագնելուց յետոյ, վերջնապէս քաղտունեցանք տեսնել պ. Սաժուսեանին գաւառական բժշկի սպասուով:

ՆՈՅՆ ՏՆՎԻՅ.—Առեւտուրը, ինչպէս ամեն տեղ, նոյնպէս և այստեղ ընկած է: Իրեղէններից ցորենները ամբարներում վնասուած են: Այս տարի առատ էր քանակը և ինչիւրի հունձը.—Մեր թերթները շատ ամփան են: մի ֆունտը 3 կոպ, իւրիւր 15 կոպ, ձուկ ուրիւր 5 կոպէլ:

ՆՈՒԻՈՒՅ ուղարկել են մեղ հրատարակելու: Հովանքների 31-ին խուսուց հայտարար դատարանի մօտ վերջացաւ Քոչարեանի և Մարեանի զորքը: Այս վերջինը մեղադրուած էր, թէ միջին ուղից և ամբողջ հայ ազգին «ԱՆԻՄԱՆԻՍ» անուանելու մէջ: Պետք է ասած, որ մօտ էր երեք ամիս առաջ ծը հետաքրքրուած էր շատերին: Բայց վերջին ժամանակները ամենից յայտնի էր այն, ինչ որ պիտի չայտնուէր հօդով: 31-ին Արդէն մի քանի բարեմիտ մարդիկ ամեն կերպ աշխատում էին հայտնելու «Քոչարեանին և Մարեանին» և չորաւի, հօդով: 31-ին հայտնութիւնը կայացաւ: Մոտոցութեան տարեցաւ վերաբերալը, Քոչարեանը անցաւ իրեն հասանելի պարտը, և լէ չենք սխալում, մօտ 20 րոպէս!!!

Երկու հսկողական կողմերը միացան քանտարիական կապիտով շնորհել մի քանի ռուբլներով, բայց տալաւին անհայտ մնացին Մարեանին և «Նոր-Դար»-ի լրագրից Մ-ն, որը Քոչարեանների շնորհել ենթարկուեց Մարեանին հայհոյանքներին (Տե՛ս «Նոր-Դար» N 144): Արանց մէջ դժուար լէ հայտնութիւն կայանալ, ըստ որում զբաղական և անձնուրի հայրենիքը անկարող են այս գէպում լաղթել պատու և ճշմարտութեան դրօշակալիւններին...

